

Atatürk - Seyit Rıza Görüşmesini Anlatan Belgenin Tarihsel Niteliği

Levent İLHAN

20 Nisan 2015 tarihinde Yeni Şafak gazetesinde "İşte o gizli görüşme" manşeti ile bir belge yayınlandı. Bu belgenin gerçekliği üzerine sosyal medyada doğal olarak yoğun bir tartışma başladı. Kaynak AKP'nin adeta yayın organlığını üstlenmiş bir gazete tarafından yapılıncı haklı olarak şüpheler ve itirazlar yükseldi. Seçimler öncesi hangi maksat ile yayınlanmış olduğu, hatta belgenin sahte olup olmamasından da çok beni asıl ilgilendiren bu belgenin düzmece olduğu iddiasının arkasına sığınılarak, belgede Dersim ve Seyit Rıza hakkında bahsedilen tarihsel olayların aslında yaşanmadığını dile getirenlerin hezeyanlarıdır. Oysa haberde anlatılan bir çok olay zaten tarihsel olarak belgelenmiş, resmi ideolojinin "Dersim isyanı" söylemi de bir o kadar çürütülmüştür. Ben de belgede anlatılanların tarihselliğini sorgulayarak yazılanların ne kadar gerçeklerle örtüştüğünü irdeleyeceğim.

Yazımın son kısmında ise belgeye yapılan itirazlarda (özellikle Hüseyin Aygün'ün) gördüğüm hatalara da değineceğim. Belgenin sahte olduğu ortaya konacaksa bu tutarlı ve açık bir şekilde yapılmalıdır. Bazı resmi ideoloji fanatığı milliyetçi-ulusalcı kesimlerin Dersim ve Seyit Rıza düşmalığına katkı sunacak asılsız iddialarla yapılmamalıdır. Öncelikle Yeni Şafak gazetesinin bahsedilen haberinin tamamına bu linkten ulaşabilirsiniz: <http://www.yenisafak.com.tr/gundem/iste-o-gizli-gorusme-2121755>

Yeni Şafak'ın yayınladığı belgenin düşük kalitedeki görseli.

Belgenin görseli çok kötü kalitede yayınlanmış ve okumak da pek mümkün değildi, Yeni Şafak'ın web sitesindeki görseli büyütüp yazıların hatlarını biraz daha belirginleştirdim. Bu hali ile metnin önemli bir bölümü verilen yazı ile karşılaştırılarak okunabiliyor. Bu görselin günümüzde photoshop kullanılarak bile kolaylıkla hazırlanabileceği düşünülürse, pek bir kanıt niteliği taşıdığı sanmıyorum. O yüzden asıl önemli olan içeriktir. Benim revize ettiğim görsele bu linkten ulaşabilirsiniz: <http://i.hizliresim.com/D4P63l.jpg>

Yayınlanan belge; MAH (Milli İstihbarat Teşkilatı'nın eski adı) mensubu biri -kimliği belirtilmemiş- tarafından MAH başkanlığına gönderilen bir rapor olarak sunulmuş. Raporda Seyit Rıza'nın dilinden şu satırlara yer veriliyor:

“ Seyit Rıza sakın bir dille Dersim'in Osmanlı döneminde büyük zulüm gördüğünü birçok baskıya rağmen Dersim'i koruduklarını, Osmanlı'ya asker vermediklerini, Milli Mücadele'ye birçok asker gönderdiklerini, cumhuriyete güvendiklerini, bilhassa halifeliğin kaldırılmasından sonra güvenlerinin daha da arttığını, silahların toplanmasına yardım ettiğini, silahların çoğunun toplandığını, isyan etmek niyetleri olsaydı silahları teslim etmeyeceğini, gerçekten Dersim'in cumhuriyete isyan etmek istemediğini söyledi.

Jandarmanın isyan ettirmek için halkı devamlı tahrik ettiğini, aşiretlerin arasında husumeti bilerek artırdığını, saldırmak için bahane icat ettiklerini söyledi. Birçok silahsız masum halkın tayyareden atılan bombalarla parçalandığını, kaçıp mağaralara sığınan kadın, çoluk çocuğun da topluca öldürüldüğünü söyledi. ”

Yukarıda anlatılanlar tarihsel gerçeklere uyuyor. Osmanlı'nın Dersim halkına yüzyıllardır yaptığı zulüm ve seferler Dersimlilerin dağların arasında Osmalı Devleti'nden büyük oranda izole bir hayat yaşamasına neden olmuştur. T.C. devletin "Tunceli Harekatı" öncesi Dersim'de aşiretlerin nüfusu, silah miktarları, sahip oldukları hayvanların sayıları ve birbirleri ile olan husumetleri hakkında detaylı raporlar hazırlattığını biliyoruz. 1932 tarihli JUK (Jandarma Umum Kumandanlığı) Raporu bunun en bilinen kanıtlarından biridir. Sözde "Dersim İsyanı" 1937 yılında ortaya çıkmadan iki sene önce 1935 yılında çıkarılan Tunceli Kanunu ile yapılan askeri hazırlıkların da zaten yeteri kadar üzerinde durulmuş, harekatı başlatmak için Seyit Rıza'nın da bahsettiği gibi çıkan kanun ile birlikte yeterince tedirgin olmaya başlamış Dersimlilere karşı yapılacak (önceden planlanmış) tahrikler yeterdi, öyle de oldu. İddia edilen Seyit Rıza'nın sözlerinde de bu açıdan bakıldığında herhangi bir çelişki gözükmemektedir.

Sabiha Gökçen manevi babası Mustafa Kemal Atatürk tarafından Dersim'i bombalamaya uğurlanırken (1937).

Dersim'in, 1937 hareketinin başlangıcından 1939 yılına kadar uçaklarla bombalandığı, Mustafa Kemal'in manevi kızı Sabiha Gökçe'nin bu hareketin baş aktörlerinden olduğu ve bizzat Atatürk tarafından görevlendirildiğini hem kendi anılarında yazdıklarından hem de dönemin fotoğraflarında belgelidir. Bu konuda detaylı bilgi Sabiha Gökçen tarafından yazılan ve 1981 yılında Türk Hava Kurumu tarafından basılan "*Atatürk'ün izinde bir ömür böyle geçti*" kitabında mevcuttur. Yine Seyit Rıza yakalanmadan önce onun köyünün ve çevresinin ilk bombalanan yerler olduğunu, bu bombalamalardan kaçan halkın mağaralara sığındığını, buralarda da hem zehirli gazlarla hem de kurşunlanarak katledildiklerini hem o dönem çocuk yaşta bu katliamlardan sağ kalanların anlattıklarından, hem İhsan Sabri Çağlayangil'in itiraflarından (ses kaydına buradan ulaşabilirsiniz: <https://www.youtube.com/watch?v=QxqVQIVx7Nw>), hem de ortaya çıkan resmi belgelerden biliyoruz.

Amir Hıfzı 31.3.1937

T. C.
Dahiliye Vekâletine
Genel Kaleme Müdürlüğü

Geldiği yer	Tlg. No	Tarih	Vizir Numarası	Örünü	Açanın adı		
Elâziz	1337	30/3/1937	845/791	1200	S. Erman		
Telgrafhaneye verildiği	Tarih	Sa.	Da.	Telgrafhaneye alındığı	Tarih	Sa.	Da.
	30/3/1937	19	35		30/3/1937	24	
Kaleme geldiği	Tarih	Sa.	Da.	Kaleme açıldığı	Tarih	Sa.	Da.
	31/3/1937	7	10		31/3/1937	10	

Dahiliye Vekâletine

T. C.
BAŞSAKALIM
MÜHÜRÜ

Yüksek Rasûkalate

C:27/3/1937 gün ve 263 sayılı yüksek buyruklarına.

1- Tayyare Bölüğü bu gün Elâzize geldi. Çanak kale-
den tertibine emir buyurulmuş olan Jandarmaların Balıkesirten
bindikleri trenin dün hareket ettiği haberi de alındı. Her
kintili zamanlarda vazifelerimizi kolaylaştırıcı ve bizleri
kuvvetlendirici yüksek eli, yardımı yetiştirmekle minnetimizi
artıran Hükümetimizin kudretli başı siz büyüğümüzün arzı şük-
rana müsarraat ederim.

2- Tayyare Alay Kumandanından yağın ve Millî Mü-
dafaa'dan yakıcı ve boğucu gaz bombaları istedin.

3- Kahmut mıntakasında:

A- Kuvvet ve kıtaatımızın durumunda bir değişik-
lik yoktur. Yakılan köprü yanında yeni bir köprü kuruluyor.
Bir tombazda gönderilerek geçit yerinde çalıştırılıyor.

B- Demenanın büyüklerinden bazıları Kahmut kara-
koluna gelerek kendilerinin köprüyü yıkmaya işiyle alâkalı
olmadıklarını, nefislerini Hükümetin emrine teslim etmek sure-
tiyle isbata çalışıyorlar. ve bazı fail isimlerini bildiriyor-
lar. Vakaların bilfiil faillerinin isimlerini temamen tesbit
edinceye kadar bu gelenler içinde şüphe ettiklerimiz bulunsa
dahî kendi aralarında ve civar aşiretlerle olan tesanüdü boz-
mak maksadiyle köylerine muvakkaten gönderiyoruz. Demenandan
silâhiyle birlikte gelip eski suçlarından dolayı dehâlet eden-
lerde oldu.

4- Bir seyyar Jandarma Bölüğü ile takviye edilen
Sin karakolunun mevcudu bu gün üç Subay yüz on Erdir. Bu tak-
viye Sin'e vardığı akşam uzaktan, ertesi akşam da orta mesafe-
ateş edildi. Mukabelemiz üzerine mütecasirler çekildiler.

030 10 11 745 13

S

D I R

HER YERDE

5

KURUŞ

18 inci Yıl

No. 5718

SALI

29

Haziran

1937

Tel: Baqmuharcir 1063
Yazı İşleri Müd. 1062

Tunceli'deki harekâta iştirak eden subaylarımız bir istirahat esnasında

Tuncelideki ileri hareket devam ediyor

Seyid Rıza yaralandı

Hozat, 28 (Hususi surette giden arkadaşımız sabaha karşı gönderiyor) — Muhalif elebağlardan Seyid Rıza, tayyarelerimizin Sirpot'ta yaptıkları muvaffakiyetli bir hava hücumu esnasında omuzundan yaralanmış ve etrafındaki çapulcular tarafından Munzur'un şimaline kaçırılmıştır. Aynı bombardıman esnasında muhalif sergerdelerden Şahin de yaralanmıştır.

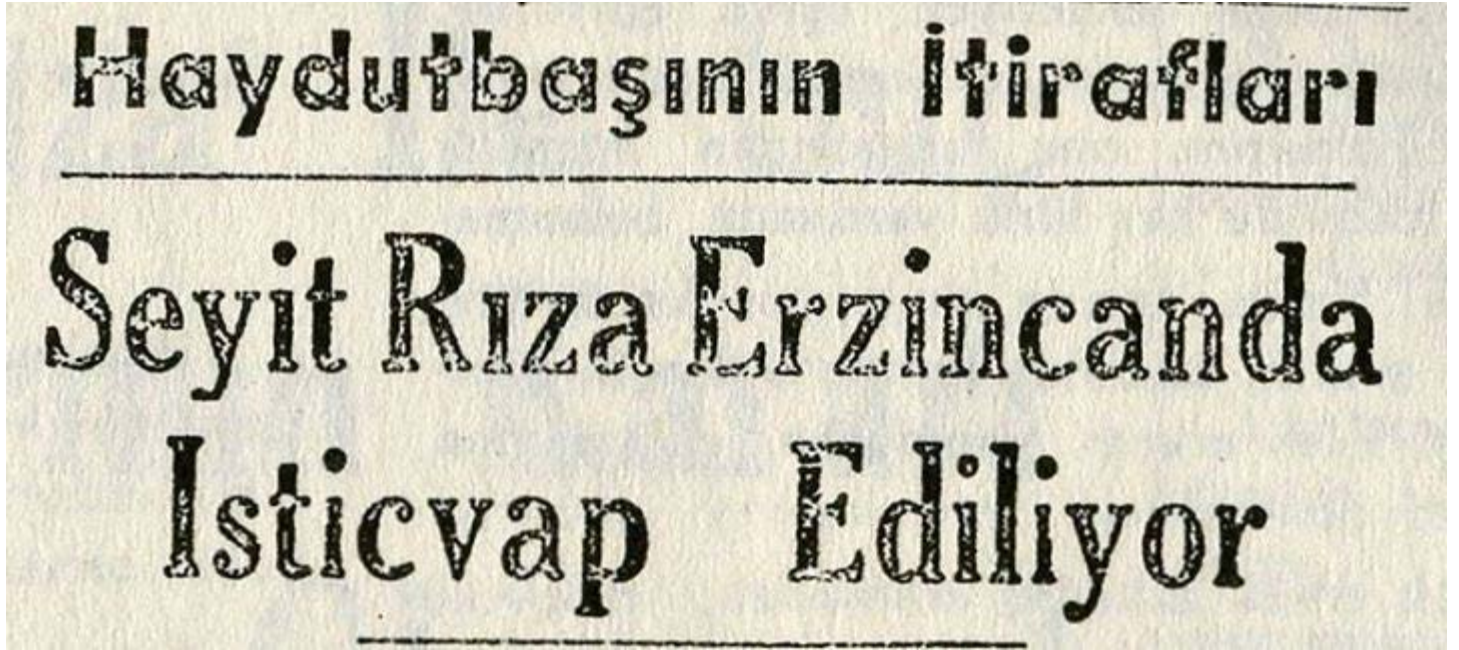
Kıtalarımızın ileri hareketi mukavomete uğramaksızın inkişaf etmekte ve şakiler kaçmaktadır.

Geceleyin iki nöbetçimizi taarruz eden şakiler cezalarını bulmuşlardır. Vaziyetin yeni inkişaflarını yarın bildireceğim.

Seyit Rıza sözlerine devam ediyor:

“ Benimle erkani harp dairesinden bir subay görüştü. Sizin beni Erzincan Valiliği'ne beklediğinizi sulh için görüşeceğinizi söyledi. İnandım, büyük yemin etmişti, inanarak, yanıma üç arkadaşımı alarak Erzincan Valiliği'ne gittim, bizi tutukladılar. Sonra da Elazığ Hapishanesi'ne gönderdiler. Yine bana oyun oynamışlar, yine hile yapmışlardı. Sonra mahkeme başladı, büyük oğlumdan iki yaş küçük olan birinin şahitliğiyle yaşımı büyütüp oğlumun yaşını küçülttüler. (Burada MAH mensubu bir hata yapıyor. Rıza'nın yaşı küçültülmüş, oğlunun ise yaşı büyütülmüştü.) Bugün de sizin emirlerinizle idam kararı verdiler. Sözlere güvenerek kendi ayağımla gelmeme rağmen beni idam edeceksiniz. Sizlere daha nasıl güvенеceğim.”

Seyit Rıza'nın teslim mi olduğu yoksa kandırılarak mı ele geçirildiği genelde tartışmalı bir konudur, fakat tartışmasız olan bir şey var ki; hükümetin Dersim konusunda dürüst davranmadığı, sözlerinde durmadığıdır. Belgede aktarılan sözlerin Seyit Rıza'ya ait olabileceğini ve de onun kandırıldığını destekleyen bir anlatı da vardır halk arasında; Seyit Rıza, Erzincan Hükümet Konağı'ndan tutuklu olarak dışarı çıkarıldığında orada toplanmış olan kitle önünde ana dili Kırmancı (Dersim Zazacası) ile "Hukmato zurekero beşeref!" yani "Şerefsiz ve yalancı hükümet!" dediğine tanık olduğunu söyleyen bir çok Dersimli vardır.

TAN gazetesinin Seyit Rıza yakalandığında attığı manşet (1937).

Belgeye göre konuşma sırası Atatürk'te:

“ Reiscumhur, bunları şimdi öğrendiğini tahkikat yaptıracağını söyleyerek, “Sana son olarak gel benden af dile, yaptıklarından pişman olduğunu söyle ki seni affedeyim. Eğer bunları yaparsan Dersim'e daha faydalı olursun. Bizimle işbirliği yaparsın. Cumhuriyet Dersim'e çok faydeli işler yapacak, Dersimliler Horasan'dan gelmiş, Oğuz Türkleridir. Türklük şuurunu yeniden kazandıklarında, cumhuriyete çok faydeli işler yapacaklar. Ben buna inanıyorum. Gel bu fırsatı kaçırma” dedi. ”

Yukarıda da belgeleri ile gösterdiğim gibi Mustafa Kemal'in, Seyit Rıza'nın dile getirdiği Dersim'de yaşananlardan haberdar olmaması imkansızdır, o zaman neden yeni öğrenmiş gibi davranılmaktadır? Bu sorunun cevabı, sonraki mısralarda bence kendini göstermektedir. Seyit Rıza'dan "işbirliği" yapılması istenerek -en azından kendisi için- geçmişin unutulacağı dile getirilmiş, Seyit Rıza'ya Dersim'in ıslahında ve gönüllü asimilasyonunda rol biçilmeye çalışılmıştır. Mustafa Kemal'in tasarladığı "Türk milleti" toplumunun oluşturulmasında Türk kültüründen, Türk dilinden olmayanların ana yurtlarından iskan (daha doğrusu **sürgün**) edilerek, Türklerin yoğun olduğu bölgelere serpiştirilerek asimilasyona uğraması önemli bir yer tutuyordu. 1934 yılında Atatürk'ün de onayı ile yürürlüğe giren **İskan Kanunu** bu hedefin hayata geçirilmesi anlamına geliyordu. Yüzyıllardır Türkler ile bağlantısı yok denecek kadar az olan, kendine has dile, kültüre ve inanca sahip Dersim halkının bu kanundan nasibini en çok alan halk olması tesadüf değildir. Dersimlilerin 1937-38 yılları itibarı ile sadece katledilerek değil, aynı zamanda İskan kanununun belirlediği gibi batı bölgelerinde bulunan Türk yerleşimlerine (sağ kalanların) yerleştirilmesi, kız çocuklarının ailelerinden koparılıp Türkleştirilerek "medeniyetleştirilmiş" olması yine bu toplum mühendisliğinin eseridir. Dersim hareketi sonlandıktan sonra Dersimlilerin hem resmi tarihçilerin hem de dönemin medyası tarafından "Öz Türk", "Oğuz Türkleri" şeklinde anılması ve asimile edilmesi Atatürk'ün baş mimarlarından olduğu **Türk Tarih Tezi**'nin önemli bir parçasıdır. Bu sebeplerden belgede Atatürk'ün ağzından aktarılan sözlerin ona ait olmaması için hiç bir geçerli sebep göremiyorum.

T.C. Resmî Gazete

Tesis tarihi: 7 Teşrinievvel 1336

İdare ve gazı işleri için
Başvekkâlet Neşriyat Müdürlüğüne
müracaat olunur.

21 HAZİRAN 1934

PERŞEMBE

SAYI: 2733

KANUN

İskân Kanunu

Kanun №: 2510

Kabul tarihi: 14/6/1934

Mukaddeme

İskân mıntakaları

Madde 1 — Türkiye Türk kültürüne bağlılık dolayısıyla nüfus oturuş ve yayılışının, bu kanuna uygun olarak, İcra Vekillerince yapılacak bir programa göre, düzeltilmesi Dahiliye Vekillğine verilmiştir.

Madde 2 — Dahiliye Vekillğince yapıp İcra Vekilleri Heyetine tasdik olunacak haritaya göre Türkiye, İskân bakımından üç nevi mıntakaya ayrılır.

1 numaralı mıntakalar: Türk kültürlü nüfusunun tekâsüsü istenilen yerlerdir.

2 numaralı mıntakalar: Türk kültürüne temsili istenilen nüfusun nakil ve İskânına ayrılan yerlerdir.

3 numaralı mıntakalar: Yer, sıhhat, İktisat, kültür, siyaset, askerlik ve İnzabat sebepleriyle boşaltılması istenilen ve İskân ve İkamet yasak edilen yerlerdir.

Yukarıda yazılan İskân mıntakalarının tasdikli haritasında, zamanla ortaya çıkacak ihtiyaca göre değişiklikler yapılması Dahiliye Vekillğinin teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyeti kararına bağlıdır.

3- Türk ırkından olmıyanların serpiştirme suretille köylere ve ayrı mahalle veya küme teşkil edemeyecek şekilde kasaba ve şehirlere İskânları mecburidir.

Madde 14 — Yer, sıhhat, İktisat, kültür, siyaset, askerlik ve İnzabat sebepleriyle Hükümetçe İskân ve İkamet yasak edilip boşaltılması istenilen üç numaralı mıntakalar balkı, İklima, yaşayış şartlarına ve bu kanunda yazılı kayıtlara göre 1 veya 2 numaralı mıntakalara nakil ve İskân edilebilir.

3 numaralı mıntakalara, İcra Vekilleri Heyeti kararı olmadıkça, hiç kimsenin yeniden İskân ve İkametine izin verilemez.

Türkiyede yerleşmek maksadile olmayıp bir zaruret İle İlece muvakkat oturmak üzere sığınanlara (mülteci) denir. 4 üncü maddede yazılı sebepler bulunmıyan mülteciler, Türkiyede yerleşmek isterler ve bunu yazı ile buldukları yerin Hükümetine bildirirler ise muhacir muamelesi görürler. Öbür mülteciler için Vatandaşlık Kanunu hükümleri tatbik olunur.

Dahiliye Vekillği muhacirlerin ve mültecilerin alınma yolunu gösterir bir talimatname hazırlar.

Madde 4 — A: Türk kültürüne bağlı olmıyanlar,

B: Anarşistler,

C: Casuslar,

Ç: Göçebe çingeneler,

D: Memleket dışına çıkarılmış olanlar Türkiyeye muhacir olarak alınmazlar,

Bulaşak hastalıklar doğrudan doğruya Hükümet hastanelerine gönderilip orada parasız tedavi olunurlar.

Madde 5 — Hususi bir ahit dolayısıyla Türkiyeye mecburi olarak gelenler yapılan muahede hükümlerine ve Hükümetçe verilen kararlara göre alınurlar.

Madde 6 — A: Muhacirler sınırlardan girdikleri veya nakil vasıtalarından çıktıkları yerin en büyük mülkiye memuruna kendilerini ve ailesi fertlerini yazdırıp bir "muhacir kâğıdı", almağa ve bir vatandaşlığa girme beyannamesi imzalamaga mecburdurlar. Muhacir kâğıdı muvakkat doğum kâğıdı yerine geçer ve bir yıl muteber tutulur.

B: Muhacir olarak alınanlar, İcra Vekilleri Heyeti karariyle, hemen vatandaşlığa alınurlar. Küçükler baba ve analarına veya İhsanlarına bağlı tutulurlar. Kimsesiz gelen küçükler, yaşına bakılmaksızın, vatandaşlığımıza geçirilirlir.

Madde 7 — A: Türk ırkından olup Hükümetten İskân yardımı istememeyi yazı ile bildiren muhacirler ve mülteciler Türkiye içinde istedikleri yerde yerleşmeğe serbest burakılırlar. Hükümetten İskân yardımı İstiyenler Hükümetin göstereceği yerlere gitmeğe mecburdurlar.

B: Türk ırkından olmıyanlar, Hükümetten yardım istemeseler bile, Hükümetin göstereceği yerde yurt tutmaga ve Hü-

TUNCELİNİN TARİHİ, OĞUZ TÜRKLERİNİN TARİHİNDEN BİR PARÇADIR

Bugünkü idari teşkilâtımızda "TUNCELI" adını alan yurt bölgesinin kısa bir tarihçesini yapmaya çalışacağım. Tunceli coğrafi bakımdan Anadolu'nun kapı aralığı sayılabilir. Bu topraklar; siyasi ve tabii mecburiyetler karşısında anayurttan batıya doğru akan muhaceret sellerinin durakladığı ve bazan düğümlendiği yerlerdir. Anayurttan Hazerin cenubunu ve yahut şimalinden "Demirkapı", yolunu takip ederek gelen göç cereyanı Kaf dağlarında irkilmeye mecburdular. Anadoluya incek cereyanlar ise karşılarında Ağrı ve Munzur gibi iki büyük dağ bul-

Dersim, Tarihin Tanıdığı İlk Zamanlarındanberi Türktür. Bugün Orada Yaşayan Yurttaşlarımız Etilerin Torunları, Su Katılmamış Oğuz Türkleridir

Yazan: İbrahim Hakkı Konyalı

ğunu kaydeder. (1)

Ağrı ve Munzur dağlarına takılanlar sonradan geçen kabilelerden

ler buralarda yurt tuttuktan sonra gelip geçen kabilelerle de temas etmek suretile birçok kelimeler al-

Seyit Rıza, Reiscumhur'a cevaben şöyle diyor:

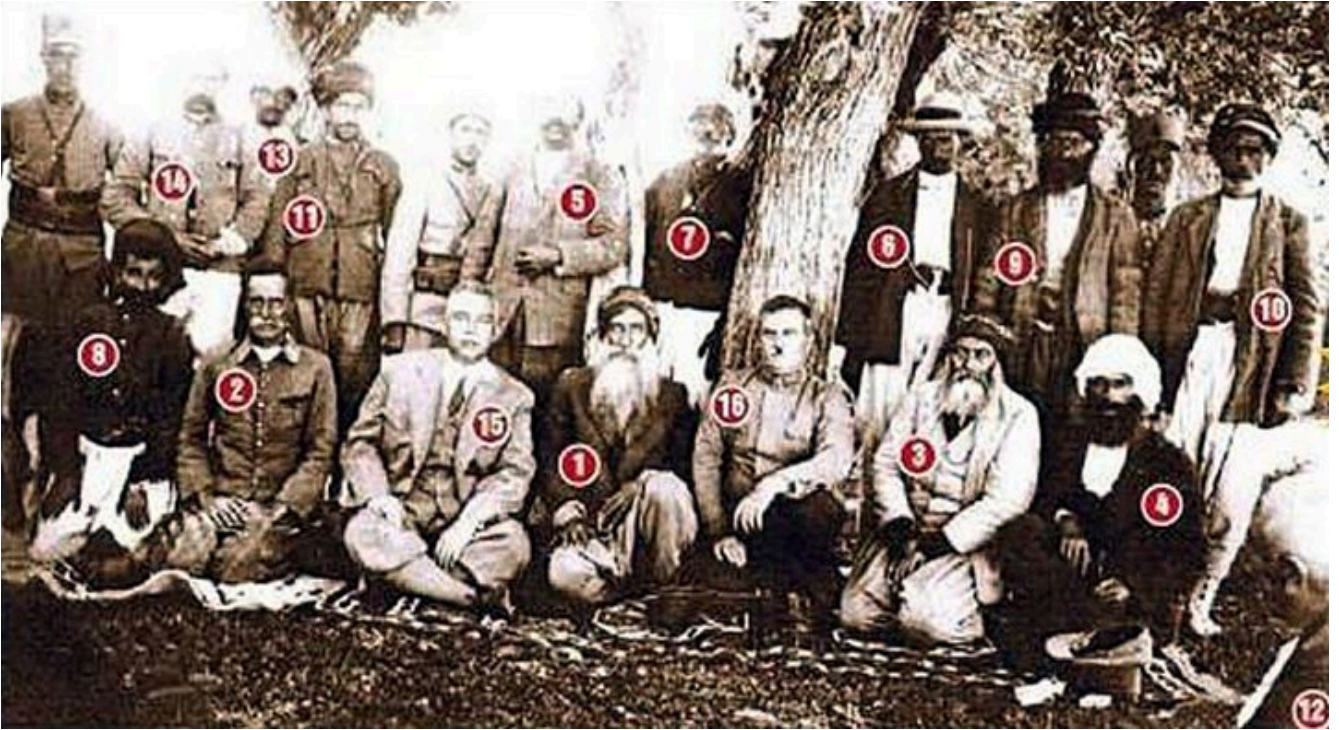
“ Ben sulh için cumhuriyet için çok şey yaptım. Silah toplamaya yardımcı oldum. Silahlar toplandı. Şu adamlar teslim edilecek dendi, teslim ettim. Her istediklerinde 'bu son' dediler. Sonra daha fazla şeyler istemeye başladılar. İstekleri hiç bitmedi. Ben bunu önceleri anlayamamıştım. Sonra çıkan Tunceli Kanunu'ndan iyice anladım. Emin oldum ki biz Dersimliler ne yaparsak yapalım bu sizi durdurmuyacak. Sizin de başından beri planınız Dersim'i toptan yok etmek, ortadan kaldırmaktı. Bunu çok geç de olsa anladım. Ben yaptığım hiçbir şeyden pişman değilim, af da istemiyorum, bu benim son sözlerim, başka da bir şey demeyeceğim. ”

Bu sözlerde dikkatimi çeken, teslim edilen adamlar ile ilgili kısım. Bununla ilgili (Seyit Rıza'nın bizzat teslim ettiği adamlar) hiçbir bilgiye sahip değilim. Böyle bir şeyi yapması için olabilecek en makul sebep eşkiyalığı meslek edinen ve artık Dersimlilere de rahat vermeyen bazı silahlı kişilerin teslim edilmesi olabilir, fakat yine de bu kısım aklımda soru işaretleri bırakıyor şimdilik. Bunun dışında Dersimlilerden devletin ciddi miktarda silah topladığı gerçeğini de dikkate alırsak diğer satırlarda bir sorun gözüküyor. Zaten devlet ve askeriye mensubu kişilerin Seyit Rıza ve diğer Dersim önde gelenleri ile sürekli diyalogda olup, Dersim'de misafirleri olarak türlü vaatlerde bulunduğunu biliyoruz. Dersimlilerin Osmanlı dönemine nazaran "laik olmak" iddiasındaki Türkiye Cumhuriyet'inden beklentilerinin farklı olduğu da aşikardır. Fakat bu beklentilerin arkasında yapılan Osmanlı dönemini anımsatan icraatlar ile tekrar nükseden bir korku ve güvensizlik ortamı oluşmuştur. Seyit Rıza'nın bahsettiği "Tunceli Kanunu" bunun bir kanıtı olmakla birlikte Dersimlilerin tarihsel, kültürel ve inançsal açıdan ortadan kaldırılması gereken bir tehlike, "**kökten koparılması gereken bir çiban başı**" olarak görüldüğü dönemin Dersim raporlarında ve meclis tartışmalarında kayıtlıdır.

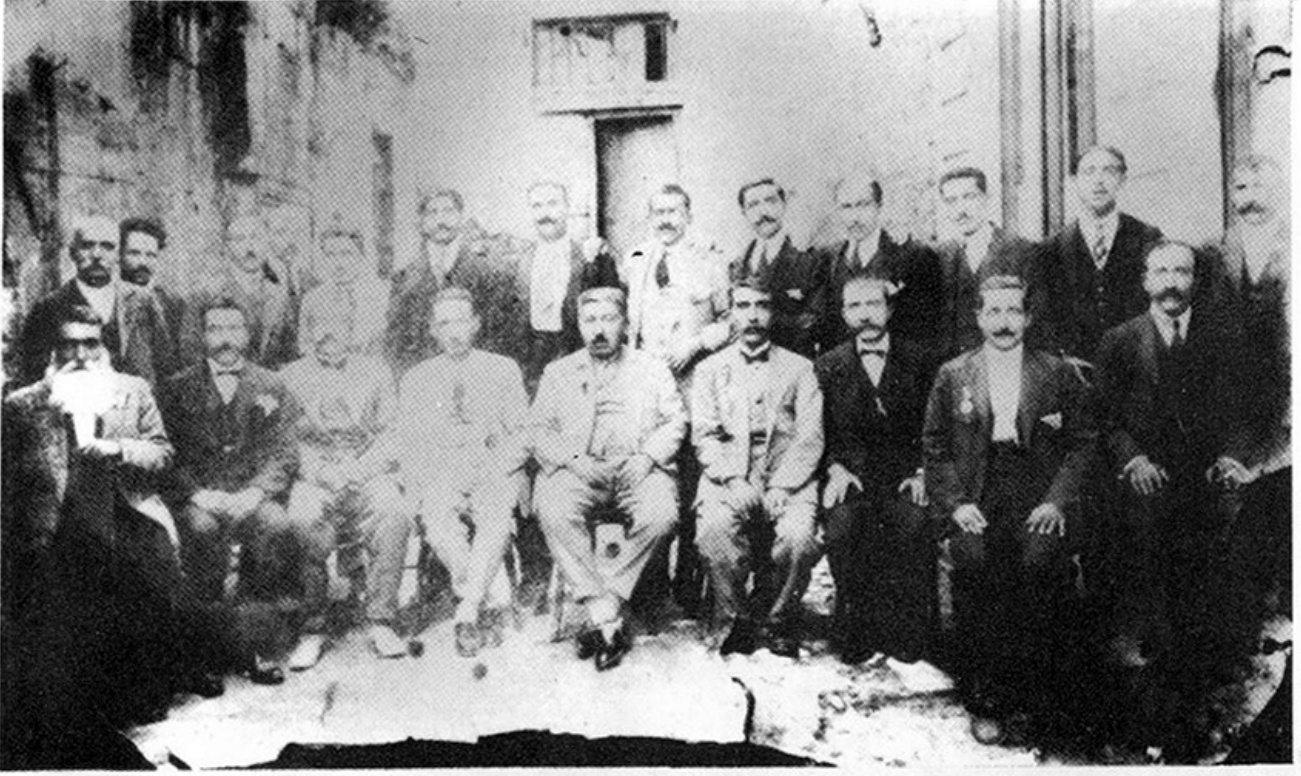
Bu yüzden Seyit Rıza'nın "**Emin oldum ki biz Dersimliler ne yaparsak yapalım bu sizi durdurmuyacak.**" sözleri anlamlıdır.

Seyit Rıza idam edildikten sonra geçen süre zarfında 1938 yılında devam eden Dersim askeri harekati kitlesel katliamlar ve sürgünlerle dolu bir **soykırım**a dönüşmüştür. Devletin önceden yaptığı hazırlıklar ve kendilerine karşı sert tavrından yaşanacakların farkına varan Seyit Rıza'nın af dilemeyip, halkının imha edilmesine karşı işbirliği yapmaması, zulme ve yalanlara karşı taviz vermeden dik duruşu kendi ifadesi ile "**diz çökmek**"tir. Dersimliler eğer bu şekilde teslim olmayı kabullenebilseydi Osmanlı'ya çoktan diz çökmüş olurdu.

Bu yüzden ben, **Seyit Rıza'nın onurlu duruşu, Dersim'in tarihsel duruşunun bir yansımasıdır!** diyorum.

Seyit Rıza (1), misafirleri olan Jandarma Komutanı İsmail Toker ve Kaymakam Neşet Bey ile birlikte.

-1926'da M. Kemal'in daveti üzerine Ankara'ya gidip, 1938'de hemen tamamı imha edilen Dersim aşiret reisleri heyeti.

Belge aktarmaya devam ediyor:

“ Reisicumhur, sinirlenerek ayağa kalktı, eliyle Seyit Rıza'yı göstererek 'götürün gereğini yapın' emrini verdi. Seyit Rıza'nın koluna girip dışarı çıkarken birden durdu. Reisicumhur'a dönerek “Ben sizin hilelerinizi anlayamadım, onlarla başedemedim, bu yüzden görüşmek için geldim. Ölüme gidiyorum. Bu bana dert olsun, ama ben de size boyun eğmedim bu da size dert olsun” dedi. Reisicumhur eliyle işaret ederek 'götürün' dedi. Onu alarak kompartımandan çıktık. Araçlara geçtik. Trenden gelecek İhsan Sabri beyi bekledik. İhsan Sabri bey gelerek öndeki jeep'e geçti, hareket ettik. Bizler de peşlerinden giderek Buğday Meydanı'na geldik. ”

Mustafa Kemal'in Seyit Rıza'nın idamına bizzat tanık olduğu, hatta idam edilmeden önce Seyit Rıza ile tartıştığı yönünde birbiri ile tam örtüşmeyen ama Dersimlilerin dillerinde dolaşan bir çok rivayet vardır. Eğer belge gerçek ise bu doğrulanmış oluyor fakat şimdiye kadar anlatılanlardan farklı olarak, hikayenin trende geçiyor olması belki de bu belgenin doğru olma olasılığını güçlendiren bir detay bence. Bunun nedeni o dönem Emniyet Müdürlüğü görevlisi olarak olayların bizzat tanıklığını yapmış eski Dışişleri Bakanı ve Cumhurbaşkanı vekili İhsan Sabri Çağlayangil'in anlattıklarıdır.

Çağlayangil, "Anılarım" adlı kitabında (Yılmaz Yayınları - 1990, 3.baskı 52.syf) Seyit Rıza'nın idamı ile ilgili şunları aktarıyor:

*“ Ben çok kötü olmuştum. Otele döndüm iki daktilo sayfası yazı yazdım. Yazının başına da “**Bi hatayih. Evladı Kerbalayih. Ayıptır. Zulümdür. Cinayettir.**” yazdım. Fakat biz bu işleri belki zamanında halledemeyeceğiz diye Atatürk bir gün sonra Elazığ'a geldi. Treni gece kör makasa çekmişler. Uyuyormuş, kendisini uyandırmamışlar. Ben sabahleyin Atatürk'ün treninden çıkan Ulus muhabirine yazdığım yazıyı okudum. Benden istedi. "Basmazlar," dedim. "Ver," dedi. Sonradan Şükrü Kaya'ya okumuşlar, "Olmaz" demiş. ”*

Bu satırlarda Çağlayangil birşeyleri eksik yazmış gibi. Atatürk'ün idamdan bir gün sonra geldiğini ve gece trenin kör makasa çekildiğini söylüyor. Madem Atatürk onların "bu işi" halledemeyeceklerini düşündü, neden idam gecesi treni durdurup uyudu ve sabahı bekledi? Ayrıca yayınlanan belgede Seyit Rıza ile Atatürk'ün görüşmesinin tam da kör makasta bekleyen trende gerçekleşmiş olması da önemli bir detay. İdam sonrası Atatürk ile Çağlayangil arasında Seyit Rıza'nın fotolarının medyaya servis edilmesi ile ilgili bir diyalog geçiyor (bu diyaloga sonra değineceğim). Bu sırada Atatürk'ün idamların yapılmasına yönelik herhangi bir itirazının bulunmaması da idam kararlarının kendisinden habersiz ve izinsiz yapıldığını da doğruluyor. O halde idamın gerçekleştiği günün sabahında Elazığ'da olduğu kesinleşen Atatürk'ün trende Seyit Rıza ile bahsi geçen konuşması belki de gerçekten gizlenmiştir.

CHP Milletvekili Hüseyin Aygün'ün Belge Üzerine Yazdığı Bazı Karşı Argümanların Geçersizliği

Belge bu kadar tarihsel veriyi doğrularken, düzmece olduğunu ortaya çıkardığını iddia eden karşı fikirlerin içinde bana fazla zorlama ve asılsız gelenler var. Ben özellikle CHP milletvekili Hüseyin Aygün'ün yazdıklarına değinerek bu belge hakkındaki düşüncelerimi bitirmek istiyorum, karşılaştığım bir çok karşı tezin de Aygün'ün yazdıkları üzerinden gittiği için o yazıdan alıntılar yaparak iddiaların geçerliliğini sorgulayacağım.

1- İdamların gerçekleştiği 1937 yılında MAH imzalı ve bu kadar düzgün bir Türkçe ile bir belge ancak AKP binasında ve 2015 yılında yazılır. Belgedeki tüm kelimeler bugünün Türkçesine aittir. Cümleler düzgün ve tutarlıdır. Hiçbir yanlışlık yoktur. O tarihte Dersim konulu yazışmalarda geçen ve bugün çoğumuzun hiç anlayamayacağı bazı deyim ve kelimelerden (Tunçeli, sürmekden, takarrür etmek, terfi etmek, leffen takdim etmek, mintaka, aşiret dışlıları, müsaraat etmek, mütecasirler, tebellür etmek, arza cesaretyap olmak, teeyyüt etmek, tesanüdü bozmak, merbut bulundurmak, ifrağ etmek vb.) bir teki yoktur.

Demiş sayın Aygün, ama ben belgede bugünün Türkçesinde kullanılmayan hatta bir çok insanın anlamını dahi bilmediği deyim ve kelime rastladım. Kendisi nasıl olur da "bir teki yoktur" demiş anlayamadım doğrusu. Tespit ettiklerim şunlar: "**riayet etmek**", "**fikir teatisinde bulunmak**", "**teyakkuz halinde olmak**", "**takriben**", "**erkanı harp dairesi**", "**sulh**", "**tahkikat yaptırmak**", "**efkarı umumiye**", "**hasıl olmak**", "**muhakkak**". İddia edilenin aksine bu tür Eski Türkçe kelimelerden mevcut olduğu görülüyor.

3- Belgeye göre, Atatürk-Seyit Rıza görüşmesinde tercümanlık yapacak bir MAH üyesi Ankara'dan birlikte götürülmüş. O dönemin pek az resmi yazışmasında 'Zazaca' adı geçer. Bu durum da belgeyi deşifre etmektedir. Belgenin bugünün 'literatürü' ile yazıldığı yine ortaya çıkıyor.

Bu argümanın belgeyi "deşifre" etmeye yettiğini söylemek bir yana "Zazaca" adının sadece bugünün literatürüne ait olduğunu söylemek de gerçekçi değil. Tam tersine bu terimin devletin resmi kurumları ve yetkilileri tarafından 1930'lu yıllarda bilindiği ve kullanıldığı bir gerçektir. Dersim'e askeri hareket yapılmadan önce bölge halkının dilini ve kültürünü incelemekle görevlendirilmiş kişiler tarafından Dersim halkının dilinin "Zazaca" adı ile devletin çeşitli kurumlarına rapor verildiği dönemin belgelerinde mevcuttur. Örneğin; Kaymakamlık, Polis Müdürlüğü Vekilliği, Mülkiye Müfettişliği ve Maraş, Hatay, Mardin Milletvekilliği yapmış, bunun yanında Türk Tarih Tezi'ne (Güneş Dil Teorisi) katkılarda bulunmuş, halkların Türkleştirilmesi için uygulanan toplum mühendisliğinin önemli aktörlerinden biri olmuş tarihçi Prof. Hasan Reşit Tankut'un Dersim'i daha hareket yapılmadan yıllar önce (1926-1932 arası) gezip, bölge halkı hakkında detaylı raporlar hazırladığını biliyoruz.

Kalan Yayınları tarafından 2000 yılında basılan *Zazalar Üzerine Sosyolojik Tetkikler* kitabında Dersimlilerin konuştuğu dilin Kürtçe'den ayrı bir dil olarak "**Zazaca**" olduğunun vurgusu sık sık yapılmaktadır. Tankut'un özellikle Alman Dilbilimci Karl Hadank'ın Zazaca üzerine 1932'de yayınladığı *Mundarten der Zaza Hauptsächlich aus Siwerek und Kor* adlı çalışmasını okuyup incelediği anlaşılmaktadır. Hadank'ın Zazaca dilinin Kürtçe'den ayrı başlı başına bir dil olduğunu dilbilimsel yöntemlerle ortaya koyduğunu gören Tankut, bu tezleri destekleyen sosyolojik unsurları da göz önüne sererek Zaza halkının özgün yönlerini ortaya çıkarır. Fakat bunu yaparken tabiki Zazaların aslında "Öz Türkler" olduğunu da iddia eder ki asıl amaç olan resmi ideolojinin asimilasyon politikasına hizmet edilsin. Bu durum dikkatlice işlenmesi gereken bir konudur. Çünkü T.C. hükümeti ve onun resmi ideologları için Kürtler gibi Türkleştirmeye karşı direnç gösteren bir toplumu asimile ederken başlarına bir de henüz ulus bilinci gelişmemiş bağımsız bir halk olan Zazaların varlığını ortaya çıkarmak **ava giderken avlanmak** anlamına geliyordu.

Tankut'un bu konuda yapılacak propagandanın yeterli olamayacağı konusundaki endişeleri, kitabının 21. ve 22. sayfalarında şu mısralar ile dile getirilmektedir:

“ Bütün Zazalar'ı Birden Türkleştirmek Kabil Değil midir? Bugünkü şartlar dahilinde nikbin olmak faide vermez. Ben ileride Zaza'nın Türk olduğunu iddia edeceğim, fakat bu iddiadan elime ne geçer? Farzı mahal olarak onlara bu hakikati aynen anlatmağa muvaffak olsam gene hiçbir şey kazanmış olmayacağım. Çünkü benden sonra Zaza gene Zazaca konuşacak, gene Zazaca yaşayacaktır. Muvakkat telkin ve propagandanın bu işte kâfi gelmeyeceğine inanmalıdır. ”

Bu mısralar aynı zamanda Dersim bölgesinde yaşayan Zaza halkına karşı yapılacak operasyonun da nihai hedeflerine yönelik önemli bir ipucu vermektedir.

Resmi kurumların ve yetkililerin bu konudaki temel hareket noktası şudur:

katlederken "Zaza Kürdü", asimile ederken ise "Zaza Türkü" olarak tanımlamak ve bunun propagandasını yapmak. Kitabın son bölümünde ek olarak sunulan belgelerde Hasan Reşit Tankut'un gönderdiği mektuplarda verdiği raporları aşağıda aynen sunuyorum.

EK I :

Ankara: 10.10.1935

Sayın İsmet İnönü, Parti ve Hükümet Başkanım

*Kitap olarak bastırmak üzere bundan üç yıl önce kaleme almış olduğum bu eserde **Zazalar ve***

***Dersimliler** hakkında sosyolojik bir tetkik yapmak istedim. İlim adamlarından ziyade idare meslektaşlarıma yazdığım bu kitaba ne de olsa biraz ilmî kıymet vermek gerekti. Bu istekle aradığım ve ismarladığım kitapların bazılarını elime geçirdiğim için bu kış son şeklini verecek ve bastıracaktım.*

*Ancak sayın Başbakanımızın son günlerde **Zaza ve Dersimliler**'e yakından ilgilendiğini öğrendiğimden kitabı bu hali ile sunmayı borç bildim. Esasen sa-hıfalan arasında iç siyasamızla ilgili birçok satırlar bulunduğu için bastırmadan önce ne yolda olursa olsun bir kerre Partiye ve Hükümete gösterecek idim.*

Çalışma dakikalarının teker teker her birine karşı ayrı ayrı saygı ve kaygı duyduğum Başbakan bu hareketimi yurt sever ligime verirse çok sevineceğim.

***Zaza** dediğimiz küçük cemaati tanımak yolunda başka ulusların harcamış olduğu ilmî kıymet ve önem karşısında hüürmet etmek biraz da utanmak bir Ödev oluyor.*

İngilizler, Almanlar, Fransızlar ve Ermeniler o dağlık ve kısır yerlerin darlığı içinde; üşenmeden bunalmadan neler incelememişler ki?

*Yalnız Siverek ve Kor **Zaza** lehçeleri üzerine Kari Hadank'ın yazdığı kitap 398 sahife tutuyor; Parti ve Hükümet Başkanım bu eserim için şayet birkaç saat ayırabilirse okumaya kolaylık olsun diye tezelden bir fihrist ve bir de paragraf yaptım.*

Tükenmez saygılar ve çözülmöz bağıllık sunar ellerinizden öperim.

H. Reşit Tankut Maraş Saylavı

EK II :

TÜRK DİL KURULU

Elaziz, 7 Tem. 1936

Sayın Okutanım,

Bana gönderdiğiniz kitabı sevinçle aldım. Okumasını bitirdikten sonra duygularımı arzedeceğim.

Şimdi teşekkürlerimle, sevgi ve saygılarımı sunarım.

Türk Dil Kurumu Asbaşkanı

Ankara

Tankut, sadece hükümeti bilgilendirmekle kalmamış aynı zamanda "Tunceli Harekatı"nın baş komutanı Abdullah Alpdoğan'a da bizzat çalışmalarını göndermiştir.

EK III :

Dördüncü Umumi Müfettişlik

4. Umumi Müfettiş H. A. Alpdoğan

17/5/1937

Sayın Generalim

Zazalar ve Dersim üzerine vaktiyle hazırlamış olduğum kitap taslağını posta ile adınıza çıkardım. Bunu vaktiyle yapmış olsa idim eseri kitap şekline sokmak için bana yardım etmeniz imkânını da kazanmış olurdum.

Mamaafi lütfen okumanızı ve mütalâanızı bildirmenizi ehemmiyetle rica ederim.

Sizin kudretli el ve idarenizle Dersim hadiseleri ve meselesi artık tarihe karışmış olacaktır buna inanıyoruz.

Raporlarınızı muntazaman okuyoruz. Sıhhat, selâmet, muvaffakiyet diler, saygılar sunarım.

Kitap, ayrıca ve taahhütlü olarak Sayın adınıza postaya verilmiştir.

Maraş Saylavı H. Reşit Tankut

Dönemin bir başka resmi belgesinde **1932 JUK (Jandarma Umum Komutanlığı) Dersim Raporu**'nda "Dersimlilerin ırki vaziyeti" başlığı altında Dersimlilerin konuştuğu dilin **Zazaca** olduğu ibaresi açıkça görülmektedir.

Yine Dersim'e yapılan 1937-38 askeri hareketlerine katılmış **Albay Nazmi Sevgen**'in 1950'lerde yayınlanan **Tarih Dünyası** dergisinin 10, 11, 12 ve 13. sayılarında **Zazalar** başlığı ile yazdığı yazılarda benzer ifadelere rastlamak mümkündür.

Görüyoruz ki o döneme ait Dersim halkının dili ile ilgili bilgi veren belgelerdeki "literatür" pek de Hüseyin Aygün'ün iddia ettiği gibi değilmiş.

Bütün Türk zümrelerinde olduğu gibi Zazalar da saz çalarlar...

Yaşayışları şimdiye kadar gizli ka'mış bir aşiret

ZAZALAR

Resimler yazının muharriri tarafından alınmıştır. İktibas hakları mahfuzdur.

Yazan: NAZMİ SEVGİN

H. Aygün itirazlarını sürdürüyor:

4- Belgeye göre mahkeme 'birkaç görüşme ile' kararını vermiştir. Oysa Çağlayangil'in anılarında 15 Kasım gecesi 'sahurdan sonra açılan' mahkemede, 'tek oturum' ile karar verildiği yazılıdır. (Çağlayangil'in Anıları, Bilgi Yayınevi, 3. Basım, s. 71)

Belgede şu ibare geçiyor: **"Mahkeme birkaç görüşmeden sonra gerekli yasal mevzuatlar yerine getirilerek idam kararları imzalatıldı."** Burada belirtilen görüşmelerin "gerekli yasal mevzuatları" yerine getirmek için olduğu yani kararın verilmesi için yapılan bir görüşme olmadığı anlaşılıyor.

Zaten infaz kararı çok önceden verilmiştir. Bunu Çağlayangil, *Anılarım* kitabında anlatıyor:

"Savcı yardımcısı hukuktan sınıf arkadaşım. Bana 'Sen valiye söyle bu savcı rapor alsın gitsin, ben senin istediğini yaparım' dedi. Biz mahkemenin tatil günü işlemesini ve alınacak sonucun infazını istiyorduk. Savcı rapor aldı. Arkadaşım vekil olarak savcının yerine geçti. Mahkeme hâkimini evinde buldum. Gittiğimde mahkemenin aldığı kararı yazdırıyordu. Hâkimle konuştuk. Kendisi kararı daktiloya çektirmekle meşguldü. Devir, CHP devri. Herkes çekiniyor."

Mahkemenin nasıl gerçekleştiğini anlatan satırları Çağlayangil'den aynen aktarıyorum:

"Her meydana dön sehpa kurduk. Vali bir de çingene cellat buldu. Gece 12.00'de hapishaneye gittik. Farlarla çevreyi aydınlattık. Mahkemenin 72 sanığı var. Sanıklan aldık. Mahkemeye götürdük. Çingene de geldi. Adam başına on lira istedi. 'Peki.' dedik. Sanıklar Türkçe bilmiyor. Mahkeme kararı açıklandı. Yedi kişi ölüm cezasına çarptırılmış, sanıklardan bazıları beraat etmiş, bazıları da çeşitli hapis cezaları almıştı."

Aygün'den devam edelim:

5- Belgeye göre, en az 27 kişinin idamlarında görevli bir 'Çingen çocuk' hazırlanmış. 'Cellatlık' görevini bir 'çocuğun' yaptığı herhalde tarihte ilk defa görülüyor. Bugün İŞİD üyelerinin bazı idamları 10 yaşında çocuklara yaptırdığı bilinmektedir. AKP propaganda bürosu İŞİD idamlarından esinlenmiş görünüyor.

Hüseyin Aygün CHP milletvekilliği süresince yaşadığı değişimden, belki de Anıtkabir'e fazla ziyarete gitmenin etkisinden olacak bazı gerçekleri unutmuş gözüküyor kendisine hatırlatmak gerek.

Dersim'de on binlerce insanı çocuk, kadın, yaşlı demeden katleden, anne karnındaki bebekleri bile süngülemekten çekinmeyen(!) hatta başlarını kestiği Dersimlilerin kesik kafaları ile mutluluk içinde poz veren TSK askerlerinin bu canilikleri ile tarihe kara bir leke olarak geçişleri ancak İŞİD'e ilham verebilecek dererecedir. İnsanlık suçu işlemiş bu askerlerin bir de "K. Atatürk" imzalı madalyalarla onure edildiğini, dönemin TBMM'sinde ve medyasında "kahraman askerimiz" nidaları ile sevinç içinde tebrik edildiğini Hüseyin Aygün nasıl unutmuş olabilir?! Çağlayangil'in kaynak gösterdiği Anılarında bile İŞİD'in kurduğu şeriat mahkemelerini aratmayacak şekilde yargısız infaz yapan ve buna zemin hazırlayan dönemin yargı ve hukuk sistemi Aygün'ü rahatsız etmiyor da, "Çingen çocuk" ediyor.

Bir diğer kanıtsız iddia:

6- Belge, cellatlık yapacak 'Çingen Çocuğun' MAH üyelerince tedarik edildiğini yazıyor. Oysa idamlarda en etkili kişi olan ve anılarını 1987'de, -biraz da dürüstlük ve vicdan azabıyla- yazan Çağlayangil, 'Elazığ Valisi Çingene cellat buldu' demiştir. Hatta Çağlayangil, cellada 'adam başına 10 lira verdiklerini' bile söylemiştir.

Belgede cellatlık yapacak çingenenin MAH üyelerince tedarik edildiğine dair bir yazı geçmiyor, Aygün bu ibareyi nerede gördü acaba?

7- İdam kararı okunurken, Dersimliler 'idam çino' diye bağırmiş. Sahte belgeye Zazaca'yı yazanlar, idamlar sırasında Zazaca tepki verilmesi gerektiğini de elbette ihmal etmemişler. Oysa Çağlayangil, idam kararları okunduğunda, 'idam tunne diye bir vaveyla koptuğunu' anlatmıştır

Belgede (web sitesinde yayınlanan) sadece "idam çino" değil, tam da Çağlayangil'in de belirttiği gibi "idam tunne" de geçiyor oysa.

"Mahkemede idam kelimesi geçmediği için ölüm kelimesi 'idam çino, idam tunne' sesleri salonda duyuldu."

8- Belgeye göre, Beyaz Tren'de Atatürk-Seyit Rıza arasında gerçekleştiği belirtilen görüşmede de hayatın akışına, Dersim kültürüne, tarihine ve geleneklerine aykırı bazı hususlar göze çarpmaktadır. Atatürk'ün oturmasını istediği Seyit Rıza 'oturmayı reddediyor', ama bir süre sonra 'müsaade isteyerek' Atatürk'e 'asıl gerçekleri anlatmak istediğini' söylüyor. Belge sahtekârları bu tür hayatın akışına uymayan 'ayrıntıları' gözden kaçırmışlar.

Seyit Rıza, o trene idam edilmek üzere diğer Dersimli yoldaşları ile Elazığ'a devlet tarafından kandırılarak ve masum insanların katledildiği, köylerinin bombalandığı trajedisine tanık olarak gelmiştir. Bu kadar zulmün işlendiği bir ortamda emri veren hükümetin en tepesindeki insanların yanında sanki herşey güllük gülistalıklımış gibi oturması mı Dersim kültürüne bağlılıktır? Dersim'de herşeyin normal gittiği sıradan bir günde mi gerçekleşiyor bu olay? Seyit Rıza'nın düşmanlarına karlı dik duruşuna ve işbirliğini ret edişine tam olarak yakışan bu tutumu Hüseyin Aygün'ün yorumlayış tarzı herhalde bu mısraları yazdığı sıralarda kendisinin Dersim'in havasını değil de Ankara havasını soluması ile açıklanabilir sanırsam.

9- Seyit Rıza, Atatürk'e, 'Dersim olarak Osmanlı'ya asker vermediklerini' söylüyor. Oysa Seyit Rıza bizzat kendisi Ruslarla savaşa Osmanlı ordusu yanında 'Milis Kuvveti Komutanı' (Batı Dersim Aşiretleri Milis Komutanı) olarak katılmıştır. Ekte Genelkurmay'ın, Dersimlilerin iki ayrı cephede Rus Savaşına 'Milis Kuvvetleri' olarak katılımları ile ilgili, 14 Ocak 2010 tarihli 'belge'sini sunuyorum. Kabataş yalancıları 'belgelere' geçen ve çok iyi bilinen tarihsel gerçekleri de çarpıtmış.

Tarihsel olarak Dersim ile Osman arasındaki kutuplaşma ve Osmanlı belgeleri de dikkate alınır, Dersimlilerin Osmanlı'ya asker vermediği, Dersim'e yapılan onlarca seferden de anlaşılacağı üzere tam tersine Osmanlı askerine karşı kendini korumak zorunda kaldığı zaten çok iyi bilinen tarihsel olaylardır. Aygün o kısmı kırpmış ama belgenin devamında Seyit Rıza şöyle diyor:

"Dersim'in Osmanlı döneminde büyük zulüm gördüğünü birçok baskıya rağmen Dersim'i koruduklarını, Osmanlı'ya asker vermediklerini, Milli Mücadele'ye birçok asker gönderdiklerini, cumhuriyete güvendiklerini..."

Burada 'Milli Mücadele'ye yani Kurtuluş Savaşı'na birçok Dersimlinin katıldığını anlatıyor. Rus Harbi de artık yıkılmak üzere olan Osmanlı ile ilgili değil kurulmak üzere olan Türkiye Cumhuriyeti ile ilgilidir. Ruslarla olan savaşın sonucunda kazanılan topraklar T.C. tarihinde 1918 yılında "Erzurum'un Kurtuluşu" olarak da anılmaktadır. Bu dönemi bütün bir Osmanlı'ya mal etmek tarihsel olarak mümkün değil. Aygün'ün verdiği belgede de Pülümür Milis Alayı'ndan bahsedilmekte burada Seyit Rıza'nın adının bile geçtiği görülüyor.

TASHİF DİŞİ

TASNEF DİŞİ

T.C.
GENELKURMAY BAŞKANLIĞI
ANKARA

ATASE : 7040- 17 -10/ATEM Arşiv 7062221
KONU : İlgil Talebi

14 Ocak 2010

POLİMER BELEDİYE BAŞKANLIĞINA
TUNCELI

İLGİ: Polümür Belediye Başkanlığının 18 Aralık 2009 tarihli Sayı M.02.0.PÖL.0.10.-Yas
İjli MÜD.2009/974 sayılı ve "İlgil Talebi" konulu yazısı.

1. İlgil yazı ile talep edilen konuya ilişkin olarak Genelkur. ATASE Başkanlığı Arşivinde yapılan araştırmalar sonucu tespit edilen bilgiler aşağıdadır:

2. Birinci Dünya Harbi sırasında 1917 yılında Ruslara karşı yapılan muharebelerde 4'üncü Kolordunun sonunluğunda bulunan Tunceli Bölgesi iki müstakil mülkkiye tahsis edilmiştir.

a. Doğu Müstakki Komutanı Yarbay Hasan Lütfü Bey'dir. Birlikleri ise Polümür Kaymakamı Mustafa Bey komutasında Polümür Mils Taburunu (1'inci, 2'nci, 3'üncü Mils Taburunu), Binbaşı Gulaibi Zade Balıo Ağa komutasında 2 taburlu Harıstanki Mils Alayı ayrıca her bölüğün komutanı Usteğmen rütbesinde sivil şahıslardan oluşan sekiz müstakil mils bölüğü.

b. Batı Müstakki Komutanı Yarbay Halit Bey'dir. Birlikleri ise İdare İbrahim Ağa komutasında Kopuşağı Alayı, Kudemli Yüzbaşı rütbesinde Mehmet Ağa komutasında 1'nci Mils Kalan Taburu, Kudemli Yüzbaşı rütbesinde Ahmet Ağa Zade Eyüp Ağa komutasında 2'nci Mils Kalan Taburu ve 22 müstakil mils bölüğüdür.

Rica ederim.

GENELKURMAY BAŞKANI NAMINA

İskender ÖZBAŞ
Kur. Arş.
ATEM Başkanı

Genel Kur.	32
Tarih	19.01.2010
Yazı No	19.01.2010
İmza	D.H. BŞ.

TASNEF DİŞİ
AŞ ÜN NİM BAYRAK, 40275001414

TASHİF DİŞİ

Ayrıca eklemeliyim; 1918 yılında Van, Bitlis, Muş ve Elazığ illerini kapsayan 2. Kolordu ve daha sonra 1. Kafkasya Kolordu Komutanı olan Kazım Karabekir'in yazmış olduğu 1918 raporunda Seyit Rıza ile ilgili -devletin kendisine nasıl baktığını anlamak açısından önemli bulduğum- şu ibareler geçmektedir:

“ Yukarı Abbas Uşağı Aşireti Reisi Seyit Rıza

Bu adam Ruslara dehalet etmiş (sığınmış); Rusların büyüklüğüne kanaat getirmiş ve Osmanlı Hükümeti karşıtı bir hınzırdır. Ermeniler ile muhaberesi, eşkıyalığı, edepsizliği ve nihayet sahtekârlığı olmakla beraber; Hozat'ı müdafaa ve Hükümet lehine hareket etmek gibi hizmetleri de vardır.”

Kaynak: Dersim Raporları - Faik Bulut (Evrensel Basın Yayın 2005) Syf:196-218

12- İdamlardan bir gün sonra, 16 Kasım'da cesetlerin 'sokaklarda dolaştırılarak' halka teşhiri de çelişkili bir iddiadır. 'Gizli' ve hukuk 'hileleri' ile gerçekleştirilen, Çağlayangil'in çektiği fotoğrafların dahi Atatürk tarafından 'halk galeyana gelir' endişesiyle 'beyaz tren'de yakıldığı bir siyasal idamın kurbanlarının cenazeleri 'Elazığ sokaklarında dolaştırılarak' halka teşhir ediliyor? Sahte belgeler bir kez daha teşhir oluyorlar. (Çağlayangil, s. 74)

Seyit Rıza ve diğer Dersimlilerin cesetlerinin teşhir edildiği zaten rivayet edilen, bilinen bir olaydır. Hatta internette bu konuda bir arama yaparsanız farklı tarihlerde bundan bahseden bir çok site görebilirsiniz. Örneğin; 15 Kasım 2014 tarihinde Cumartesi Annelerinin Seyit Rıza ve arkadaşlarının idamının 77. Yılın dolayısıyla Galatasaray Meydanı'ndan yaptığı açıklamada bile bunun dile getirildiğini görülmektedir:

“İdamlar 15 Kasım 1937 tarihinde Elazığ'da halka açık bir şekilde infaz edildi. İdam edilenlerin cansız bedenleri günlerce asker eşliğinde şehirde dolaştırılıp teşhir edildikten sonra ailelerine teslim edilmeyerek kaybedildi.”

Kaynak: <http://www.bianet.org/bianet/insan-haklari/159983-seyit-riza-ve-arkadaslarinin-akibetlerini-aciklayin>

Yine Aygün'ün aktardığı gibi fotoları çeken kişi Çağlayangil olmadığı gibi kendisi bu fotoğraflardan trene gittiğinde bizzat Atatürk gösterince haberdar oluyor.

Çağlayangil, Atatürk'ün fotoların imhasını istemesi ile ilgili H. Aygün'ün tırnak içerisinde verdiği "halk galeyana gelir" endişesinden kesinlikle bahsetmiyor. Aygün kendi görüşünü Çağlayangil'in ağzı ile aktarmış olsa.

Çağlayangil'in Atatürk'ün fotoları imha isteğine yorumu; onun "bu tür olayları sevmemesi" ve "demokrat tavırlı biri" olmasına bağlıyor kendince.

Daha da ilginç fotoğrafların tamamı da imha edilmiyor aslında!

Buyrun, Atatürk ile Çağlayangil arasında yaşanan dialogları Çağlayangil'in kalemindan bizzat kendiniz okuyun. **Anılarım** kitabından ilgili sayfaları taratarak üzerinde hiç bir değişiklik yapmadan aynen yayınlıyorum.

Atatürk'ten Papara Yedim

Ben çok kötü olmuşum. Otele döndüm iki daktilo sayfası yazı yazdım. Yazının başına da "Bi hatayih. Evladı Kerbelayih. Ayıptır. Zulümdür. Cinayettir" yazdım.

Fakat biz bu işleri belki zamanında halledemeyeceğiz diye, Atatürk bir gün sonra Elazığ'a geldi. Treni gece kör makasa çekmişler. Uyuyormuş, kendisini uyandırmamışlar. Ben sabahleyin Atatürk'ün treninden çıkan Ulus muhabirine yazdığım yazıyı okudum. Benden istedi. "Basmazlar," dedim. "Ver," dedi. Sonradan Şükrü Kaya'ya okumuşlar, "Olmaz" demiş. Bu sırada "Atatürk seni çağırıyor," dediler. Gittim, kahvaltı ediyorlardı. Bana bir resim gösterdi. Seyit Rıza'nın sehpa da sallanırken resmi çekilmiş.

-Bu resim ne Emniyet Müdürü? dedi.

-Haberim yok, dedim.

-Öyleyse maiyetine hâkim değilsin dedi ve ekledi. Çabuk git bu resmin negatifini bul, basılanları imha et.

Gittim, araştırdım. Bizim sivil polisimiz Maçar Mustafa, ben idam yerinden ayrılırken resim çekmiş.

Bir yerlerde bastırmış ve Şükrü Kaya'nın yaverine vermiş. Şükrü Kaya da Atatürk'e iletmış. O kısa konuşmada anladım ki, Atatürk bu olayları detaylı olarak bilmiyor. Bu tür olayları da sevmiyor. Ve Atatürk demokrat tavırlı bir insan.

Ben hemen camları negatifleri basılanları imha ettim. Resimlerden ikisini sakladım. Atatürk'e gittim. Resimlerden birini kendisine uzattım.

-Emriniz yerine getirildi, dedim.

-Hepsi imha edildi mi?

-Edildi efendim. Yalnız iki tanesini sakladım.

-Ne olacak onlar?

-Müsaade ederseniz birini zat-ı devletlerine vereceğim, birini de kendime alıkoyacağım.

-Sen bu resimleri ne yapacaksın ki?

-Müsaade ederseniz ilerde anılarımı yazacağım.

Atatürk, "Peki. Bana ayırdığını ver," dedi Verdim. Ve Atatürk trenden Halkevine hareket etti. Arabasına da binmedi. Beyaz donluların arasından yürüyerek geçti. Benim ellerim cebimde ve iki elimde de tabanca yürüyorum.

Beyaz donlular hiçbir şey söylemeden bakıyorlar. Biri adım atsa, hemen önleyeceğiz.

Neyse, Atatürk sağ salım Halkevine geldi ve buradan Singeç Köprüsü'ne hareket etti. Ben de kafiledeyim. Atatürk'ün Özel Kalem Müdürü Vedid, "Görevin var mı?" dedi.

Benim zaten canım sıkkın. "Atatürk'ten papara yedim, yok," dedim. "Öyleyse, Harput'ta Arap Baba'ya gidelim" dedi. Biz gittik ve çabuk döndük. Atatürk de Singeç Köprüsü'nden akşamüstü döndü.

Çarnaçar Atatürk'ün treniyle Ankara'ya döneceğim. Ama o arada araştırdım. Atatürk'ün treninden önce bir yolcu treni var.

Son olarak; Çağlayangil'in de anlattığı gibi Mustafa Kemal trende Seyit Rıza'nın idam edildikten sonra çekilmiş fotoğraflarından birini alarak, Elazığ'dan Halkevine gider ve oradan da Singeç köprüsünün açılışına katılır. Bunları kanıtlayan çekilmiş fotoğrafları da aşağıda ek belgeler olarak sunuyor ve yazımı bitiriyorum.

Yıllardır "Dersimliler isyan etti", "*Atatürk hastaydı, haberi yoktu*" masallarıyla Dersimlileri kandırmaya çalışanların, Yeni Şafak'ın yayınladığı belgenin kendilerince sahteliğini ispatlayarak Dersim'de yaşanan insanlık suçlarını örtbas edebileceklerini sanmaları ise oldukça trajikomik bir hadisedir. Artık çürümüş tarih tezlerinin arkasına sığınarak hiç bir hakikati gizleyemeyeceklerini kendilerine hatırlatmak isterim.

Levent İLHAN

23.04.2015

ATATÜRK PERTEK HALKEVİNDE

Singeç Köprüsü açılışı esnasında çekilmiştir.